

BÖLÜM 4

4. YOLSUZLUĞUN DİĞER EKONOMİK, SOSYAL VE SİYASAL YANSIMALARI

Yolsuzluk sadece ekonomik etkiler meydana getirmemekte, bunun yanında birçok sosyal ve siyasal yansımalar da oluşturabilmektedir. Bu bölümde yolsuzluğun sosyal ve siyasal yansımaları dokuz başlık altında incelenmeye çalışılacaktır. Ayrıca dolaylı olarak ekonomik içerik taşıyan konuları da daha ayrıntılı analize tabi tutacağız.

4.1. YOLSUZLUK VE POLİTİK REJİMLER

Politik rejimin yapısı ile rant kollama modellerinin ilişkisi yolsuzluk kavramının anlaşılmasında önemli olduğu düşünülmektedir. Bu ilişki yolsuzluğu politik süreçlerin içsel bir unsuru olarak görmektedir. Böyle olunca politik rejimdeki farklılaşmalar yolsuzluk modelini de etkileyebilmektedir. Aşağıdaki tabloda politik rejimler ile yolsuzluk modelleri arasındaki ilişki özetlenmektedir;

Tablo 9. Rant Kollama Modelleri ve Politik Rejimler

Politik Rejim	Rant Kollama Modeli
Anarşi	Biri Herkese Karşı
Mafya / Zayıf Diktatörlük	Rekabetçi Yolsuzluk
Güçlü Diktatörlük	Tekelci Yolsuzluk
İyi Huyulu Monarşi	“Gerçek” Yolsuzluk
Zayıf Demokrasi	Politik Yolsuzluk
Fonksiyonel Demokrasi	Çıkar Gruplarının Rant Kollaması

Kaynak: Joshua Charap, Christian Harm, "Institutionalized Corruption and the Kleptocratic State", *IMF Working Paper* No: 91, July 1999, s. 18

Tabloyu açıklamak gerekirse,¹ belli bir toplum ve devlet düzeninin var olmadığı Hobbes vari bir anarşinin hakim olduğu yapılarda genelde yolsuzluk şekli dağınık ve yerleşmiş olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni belli bir hiyerarşinin ve işbirliği imkanının var olmamasıdır. Burada her birey kendisi dışındaki herkesin tehdidi altındadır.

Zayıf diktatörlüklerin ve silahlı mafyavari grupların hakim olduğu toplumlarda bir hiyerarşi varmış gibi gözükse bile bu hiyerarşinin yaptırım gücünden ve etkinliğinden söz edilemez. Bu yapıların ürettiği yolsuzluk türü birbiri ile rekabet eden, nispi olarak dağınık bürokratik niteliklidir.

¹ Joshua Charap, Christian Harm, "Institutionalized Corruption, a.g.e., s. 1-24

Güçlü diktatörlüklerde ise, katı ve kontrol edilebilen bir hiyerarşi söz konudur. Hiyerarşinin tepesindeki diktatör yolsuzluk mekanizmasını kontrol etmekte ve merkezileştirmektedir. Bürokratik yapı ancak bir sistem içerisinde diktatörün izin verdiği ölçüde yolsuzluktan pay alabilmektedir.

Zayıf demokratik yapılarda ağırlıklı olarak politik yolsuzluğun varolduğunu söyleyebiliriz. Oy ve bürokratik konum ençoklamaması sistemin temelini oluşturmaktadır. Kurumsal kontrol mekanizmalarının varolmadığı bu sistemde yolsuzluğun yaygınlaşması ve yerleşmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Bu nedenle otokratik toplum yapısından demokratik toplum yapısına geçildiğinde rüşvet miktarının arttığını söyleyebiliriz. Otokratik toplumlarda rüşvet ve yolsuzluk tek otorite tarafından kontrol edilirken, demokratik toplumlarda birden çok bağımsız otorite karşımıza çıkmakta ve tamamlayıcı nitelikteki kamu hizmeti ürettiklerinden dolayı her birinin rüşvet anlamında bencil davranması, rüşvet miktarının arttırmakta, üretilen entegre kamu hizmeti miktarı ise düşmektedir. Diğer bir ifade ile otokratik toplumlarda yolsuzluk süreçleri tek merkezden kontrol edilebilmektedir. Otoriter rejimlerde yukarıdan aşağıya doğru kurulmuş entegre yolsuzluk ağında rüşvetin bir tür vergi olarak da görülmesi mümkündür. Ama burada rüşvetin etkinlik saptırıcı yönünün vergiye göre daha fazla olduğu söylenebilir. Yukarıdaki çerçeve içerisinde yolsuzlukları azaltmanın yolu kamu otoriteleri arasında hizmet rekabetini sağlamaktır. Ayrıca siyasi partilerin birbirleri ile rekabeti idari mekanizmadaki rüşvet konusunda kamuoyunun bilgilenmesine ve önleyici baskıların oluşmasına imkan tanıyacaktır.

Yalnız bu öngörünün bütün demokratik toplumlar için geçerli olacağı sonucunu çıkarılmamalıdır. Otokratik toplum yapısından demokratik toplum yapısına geçiş sürecinde görülen yolsuzluk farklılaşmasının, demokratik toplum yapısı yerli yerine oturdukça ve kurumsallaştıkça azalmaya başladığı gözlenmektedir. Demokrasi ve modernleşme süreçleri ile yolsuzluk arasında doğrusal olmayan bir ilişki ortaya konulabilmektedir. Sonuçta gelişmiş bir demokrasi haline geldiğinde ilişki tersine dönmeye başlamakta ve otokratik toplumlara nazaran yolsuzluk daha da azalmaktadır. Çünkü demokratik toplumdaki politikacıların tekrar seçilme güdüsünün, siyasi sistemin finansmanında doğabilecek sapsmalara karşılık yolsuzlukları sınırlamada etkili olduğu söylenebilir.

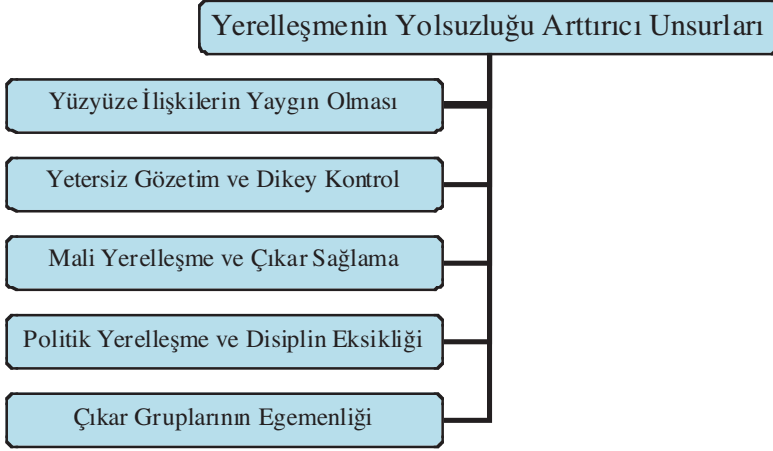
Çünkü demokrasi, özünde bir açık toplum rejimidir. Demokratik devletlerde halkın, seçtiği temsilcileri denetlemesine imkan verecek kurallar ve kurumlar mevcuttur. Vatandaşlar kamu yönetimi hakkında bilgi edinme haklarına sahiptirler. Yönetimin ise, kamu alanı ile ilgili bilgileri gizlemesi yasaktır ve bilgi verme gibi bir ödevi vardır. Dünyada yolsuzlukları araştıran Uluslararası Saydamlık Örgütü'nün Yolsuzluk Algılama Endeksi ile siyasal özgürlükleri öl-

çen Freedom House adlı kuruluşun Sivil ve Siyasal Özgürlükler araştırmasını bir arada değerlendirdiğimizde, demokratikleşme düzeyi yüksek tüm ülkelerde yolsuzluk düzeyinin düşük olduğu görülmektedir.²

4.2. YOLSUZLUK VE YERELLEŞME (YEREL YÖNETİMLER)

Yolsuzluklar ile yerelleşme arasındaki ilişki karmaşık bir yapı arz etmektedir. Yerelleşmenin hem yolsuzlukları arttırdığı, hem de azalttığı yönünde iddialar bulunmaktadır. Yerelleşmenin yolsuzluğu arttırıcı ve azaltıcı çeşitli unsurları içerisinde beraberce taşıdığı söylenebilir. Bu unsurlardan hangisinin diğerine göre daha baskın olduğuna bağlı olarak net etki ortaya çıkmaktadır.

Şekil 3. Yerelleşmenin Yolsuzluğu Arttırıcı Unsurları

Kaynak: Shah Anwar, "Corruption and Decentralized Public Governance", World Bank Policy Research Working Paper No: 3824, January 2006, s. 17-20

Yerel yönetimlerin sistematik yolsuzluklar konusunda merkezi idari yapılara göre daha korunaksız ve daha açık olduğu iddia edilmektedir. Bu iddianın dayandığı temellerden biri, idari sistem bakımından yerel yönetimlerin merkezi yönetimlere nazaran daha zayıf olduklarıdır. Ayrıca daha az nitelikli personel çalıştırdıkları ve bu personellere merkezi yönetimler ile karşılaştırıldığında daha az ücret ödedikleri ifade edilmektedir. Yerel yönetimlerde popülizm riskinin yüksek olması da yolsuzluk yönüyle olumsuz etkiler doğurmaktadır. Yerel yönetimlerin zayıf mali yapıları ve merkezi denetim sisteminden uzak olmaları da yolsuzluk riskini arttırmaktadır. Yerel yönetimlerde yönetilen, bürokrat, politikacı ilişkisi merkezi yönetimlere nazaran daha yoğun ve yaygındır. Bu nedenle

² Coşkun Can Aktan, "Yolsuzluklar İle Ekonomide Serbestleşme.....", a.g.e.

yolsuzluk meydana getirme riski taşıyan kişisel ilişkilerin ve bağlantıların kurulabilmesi daha kolaydır. Yapılan tahminlere göre, Japonya'da yerel yönetimlerde merkezi yönetimlere nazaran üç kat daha fazla memur istihdam edildiği, onbeş kat daha fazla yolsuzluk olayı rapor edildiği ve dört kat daha fazla çalışanın tutuklandığı ifade edilmektedir. New York şehrindeki yerel yönetimlerin sorumluluğundaki okul inşalarındaki yolsuzluklar milyar dolarlar ile ifade edilmektedir. Yerel altyapı yatırımlarına özel sektörün katılımı, gelecekte sistematik yolsuzluklar meydana getirme yönüyle dikkatle izlenmesi gereken alanlardır.³

Yukarıdaki örneklerin haricinde yerelleşmenin yetki karmaşasına yol açtığı, daha çok büro ve bürokrasi yaratarak yolsuzluk düzeyini arttırdığı yönünde iddialara da rastlanabilmektedir. Ayrıca seçmen davranışlarının yerel düzeyde çıkar maksimizasyonuna yönelmesi, kamu tercihi (*public choice*) yaklaşımı çerçevesindeki oy ticareti, kamusal kaynakların yönlendirilmesi gibi bir dizi etkileşimi de meydana getirmektedir. Böylelikle yolsuzlukların yerel düzeyde daha fazla yapılabilmesi olasılıkları güçlenmektedir. Bu iddiaları ispatlamaya yönelik bir araştırmada⁴ federal devlet yapılarının olduğu ülkelerde, merkezi devlet yapılanmalarının olduğu ülkelere nazaran daha yüksek yolsuzluk seviyelerine erişildiği ortaya konmaktadır. Yalnız federal, merkezi devlet ayrımı ile yerelleşmenin ifade edilmesi bazı yetersizlikler taşımaktadır. Yerelleşme göstergesi olarak kabul edilen başka değişkenlerin de analize dahil edilmesi yolsuzluk ilişkisinin daha doğru ortaya konmasını sağlayabilecektir.

Yerel yönetimlerde yolsuzluğun artmasındaki diğer bir unsur, çıkar gruplarının egemenliğine açık bir yapı arz etmesidir. Özellikle belli bir aşiretin, klanın veya dini cemaatin yaşadığı kapalı bölgelerde yerel yönetim yukarıdaki gruplar tarafından belirlenmekte ve mali kaynaklar bunlar tarafından grup çıkarını en çoklayacak şekilde yönlendirilmektedir. Böylelikle yerel kamusal fonlar kolaylıkla yolsuzluk amaçlı kullanılabilir. Diğer bir ifade ile feodal yapıların hakim olduğu bölgelerde yerelleşmenin yolsuzluk doğurucu etkisi daha güçlü bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Son yıllarda birçok ülkede kamu harcamalarının kayda değer bir kısmı yerel yönetimler tarafından yapılmaktadır. Bu nedenle yerel yönetim harcamalarında yönetişimin sağlanması da önem taşımaktadır. Yerel kamu harcamalarının top-

³ Robert Klitgaard, Ronald MacLean-Abaroa, and H. Lindsey Parris, Jr., **Corrupt Cities: A Practical Guide to Cure and Prevention**, ICS Press and World Bank Institute, Oakland, California, 2000, Aktaran Robert Klitgaard, "Subverting Corruption", **Finance & Development**, June 2000, s. 5 (2-5)

⁴ Daniel Treisman, "Decentralization and Corruption: Why are Federal States Perceived to be More Corrupt", **Paper prepared for the presentation at the Annual Meeting of the American Political Science Association**, Atlanta, September 1999, Aktaran Robert Klitgaard, "Subverting Corruption", **Finance & Development**, June 2000, s. 2-5

lam kamu harcamalarına oranının yükselmesi ile yerelleşme ve yetersiz yönetim arasında yakın bir ilişki gündeme gelmektedir. Yerel yönetim harcamalarının finansman şekillerine bağlı olarak yolsuzlukların ve yetersiz yönetişimin nedenlerine ulaşılabilir. Ülke örnekleri üzerine yapılan bir incelemede⁵, yerel yönetim gelirleri içerisindeki, vergi dışı gelirlerin yüksek olması, merkezi yönetim tarafından yapılan bağış ve yardımlar yolsuzluk düzeyini arttıran etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıdaki görüşlerin aksine yerelleşmenin yolsuzlukları azalttığı da iddia edilmektedir. Bu iddiayı destekleyen birçok argüman ortaya konulabilmektedir. Bu argümanlar sırasıyla, yerel yönetimler arasındaki rekabetin yolsuzlukları düşürdüğü, yerel seçmenin yolsuzluklar konusunda daha hassas olduğu, bu konudaki bilgilere daha kolay eriştiği ve yerel yolsuzlukların daha görünebilir olduğudur. Bunlara ek olarak, yerel kamu bürokrasisi üzerindeki denetim ve gözetimin daha kolay sağlandığı, yolsuzlukların mahallinde daha çok hissedildiği, şeffaflığı yerel düzeyde gerçekleştirmenin daha kolay olduğu, idari, mali ve politik yerelleşmenin yolsuzluğu önleyici unsurlar taşıdığı söylenebilmektedir. Ayrıca yerel yolsuzluklarda beklenen kazancın nispeten düşük olduğu, buna karşılık yakalanma ve cezalandırılma riskinin arttığı da belirtilmektedir.⁶ Bütün bunların sonucunda ise, yerelleşmenin daha hesap verebilir ve şeffaf kamu yönetimi yarattığı ve böylelikle yolsuzluk düzeyini düşürülebildiği iddia edilmektedir.

Yerelleşmenin yolsuzlukları düşürücü etkisi vergi rekabeti içeren bir model kapsamında da açıklanabilmektedir.⁷ Burada yolsuzluk, kişi ve kurumlar tarafından vergi gibi ve bununla birlikte ek maliyet oluşturan bir unsur olarak görülmektedir. Yerel yönetimler kendi bölgelerine yerleşik kişi ve kurumları çekebilmek için diğer yerel yönetimler ile vergi ve hizmet rekabetine gireceklerdir. Amaç vergileri ve ilişkili ek maliyetleri (yolsuzlukları) düşürmek, sunulan yerel yönetim hizmetlerini arttırmaktır. Sonuçta rekabet etkin yerel yönetim yapıları meydana getirecektir. Bu durumda yerel yönetimler, vergileri azaltmanın yanında verginin bir unsuru haline gelen yolsuzlukları da azaltmaya çalışacaklardır. Aksi halde yolsuzluk katkılı vergileme maliyeti yüksek olan bölgelerden düşük olan bölgelere insanların göç etmesi gündeme gelecektir. Böylelikle yerelleşme ve yerel yönetimler arasındaki rekabet yolsuzluk düzeyini azaltacaktır.

Yerelleşmenin yolsuzluk üzerinde azaltıcı etki meydana getirdiğine yönelik destekleyici ampirik çalışmalardan da söz edilebilir. Çeşitli ülke örnekleri üze-

⁵ Luiz de Mello, Matias Barenstein, "Fiscal Decentralization and Governance: A Cross-Country Analysis", **IMF Working Paper** No: 71, May 2001, s. 1-30

⁶ Anwar Shah, "Corruption and Decentralized Public....., a.g.e., s. 20-23

⁷ Gülsun Arıkan, "Fiscal Decentralization: A Remedy for Corruption?" **International Tax and Public Finance**, Vol: 11, No: 2, 2004, s. 175-195

rinde yapılan bir çalışmada⁸ mali yerelleşme ve kamu harcamalarının mahalli düzeyde yapılması arttığında, yolsuzluk düzeyinin azaldığı gözlenmektedir. Yalnız bu sonuç, harcamaların yerel düzeyde yapıldığı, gelirlerin ise merkezi hükümetin sorumluluğunda olduğu varsayımına dayanmaktadır. Yerel düzeydeki yolsuzluk verisi olarak ise, ABD'deki eyaletlerde yapılan rüşvet suçlamaları alınmıştır. Bu yönüyle subjektivite içerdiği söylenebilir. Çünkü yapılan rüşvet suçlamaları hukuk sisteminin etkinliğine bağlı olarak değişebilmektedir ve gerçek rüşvet düzeyini yansıtmada yetersiz kalabilmektedir.

Başka bir araştırmada⁹ ise, 80 ülke örneğinde yerelleşme ile iyi yönetim arasındaki pozitif yönlü güçlü (0,5'den fazla) bir korelasyonun varlığı ortaya konmuştur. Burada yerelleşme düzeyi, yerel kamu harcamalarının toplam kamu harcamalarına oranı şeklinde ifade edilmektedir.

Sonuç olarak yerelleşmenin yolsuzluklar üzerindeki net etkisi daha çok yerelleşmedeki başarıya göre şekillenmektedir. Yönetimsel, politik ve mali olarak gereklilikleri yerine getirmiş yerel yönetim örneklerinin yolsuzlukla mücadelede başarı sağladıkları görülmektedir. Buna karşın kötü yerelleşme örneklerinin ise, yolsuzluk düzeyini azaltmadığı, hatta yükselttiği söylenebilir.

4.3. YOLSUZLUK VE KAMU ÇALIŞANLARI

Kamu çalışanları tarafından meydana getirilen yolsuzlukları belirleyen birçok faktörden söz edilebilir. Bu faktörlerin başında yetersiz ücret düzeyi ve emeklilik ödentileri gelmektedir. Bunun dışında etkin olmayan iç ve yetersiz dış denetimden bahsedilebilir. Yeterli bir gözetim ve kontrol sisteminin olmaması, çalışanların ve kurumun performansını ölçmeye yönelik belirli standartların eksikliği, personelin işe alınması ve terfisi ile ilgili yönergelerin kifayetsiz oluşu ve karmaşık hukuki prosedürlerin varlığı, iç kontrol mekanizmalarındaki etkinsizliğin en önemli nedenleridir. Dış kontrol mekanizmasındaki yetersizliklere, kanun ve düzen geleneğinin, kontrol ve denge mekanizmalarının olmaması, basın özgürlüğünün kısıtlanması ve kamuoyunun bilgilendirilmesi konusundaki eksiklikler, yolsuzlukları mahkemede kanıtlamanın zorlukları, vatandaşların şikayet ve katılımının sağlanamaması ve yolsuzlukların toplum tarafından hoş görülmesi kaynaklık etmektedir. Hukuki yaptırımların da yolsuzluk düzeyinin belirlenmesindeki etkisi bilinmektedir. Para ve hapis cezalarının miktarı, idari yaptırımlar, akrabalar ile ilgili cezalar, hakkında cezai işlem yapılan çalışanların tekrar işine geri dönebilmeleri gibi faktörler hukuki yaptırım kapsamında değerlendirilmelidir.

⁸ Raymond Fisman, Roberta Gatti, "Decentralization and Corruption: Evidence Across Countries", *Journal of Public Economics*, Vol: 83, No: 3, March 2002, s. 325-345

⁹ Jeff Huther, Anwar Shah, "A Simple Measure of Good Governance and its Application to the Debate on the Appropriate Level of Fiscal Decentralization", *World Bank Policy Research Working Paper Series* No: 1894, March 1998, s. 1-37

dirilmektedir. Ayrıca ekonomideki devletin ağırlığı ve kültürel ve etik faktörlerin-
de kamu çalışanlarından kaynaklanan yolsuzluk üzerinde tesirler meydana getire-
bilmektedir.

Tablo 10. Yolsuzluk Kamu Çalışanı İlişkisine Etki Eden Faktörler

1	-	Ücret Düzeyi
	a)	Yetersiz ücret
	b)	Yetersiz emeklilik ve sosyal güvenlik ödentileri
2	-	Etkin Olmayan İç Kontrol
	a)	Etkin olmayan gözetim ve kontrol sistemi
	b)	Çalışanların ve kurumun performansını ölçmeye yönelik belirli standartların eksikliği
	c)	Personelin işe alınması ve terfisi ile ilgili yönergelerin kifayetsiz oluşu
	d)	Karmaşık hukuki prosedürlerin varlığı
3	-	Dış Kontrol Mekanizmasındaki Yetersizlikler
	a)	Kanun ve düzen geleneğinin, kontrol ve denge mekanizmalarının olmaması
	b)	Basın özgürlüğünün kısıtlanması ve kamuoyunun bilgilendirilmesi konusundaki eksiklikler
	c)	Vatandaşları şikayet ve katılımının sağlanamaması
	d)	Yolsuzlukları mahkemede kanıtlamanın zorluklar
	e)	Yolsuzlukların toplum tarafında hoş görülmesi
4	-	Hukuki Yaptırımlar
	a)	Para ve hapis cezalarının miktarı
	b)	İdari yaptırımlar
	c)	Hakkında cezai işlem yapılan çalışanların tekrar işine geri dönebilmeleri
	d)	Akrabalar ile ilgili cezalar
5	-	Ekonomideki Sapmalar ve Fırsatlar
	a)	Yoğun devlet müdahalesi
	b)	Yüksek vergi oranları ve şeffaf olmayan mevzuat
	c)	Kamu hizmet üretimindeki yetersizlikler
6	-	Diğer Faktörler
	a)	Kültürel belirleyiciler
	b)	Kamu çalışanlarının eğitimi ve bürokratik elitizm kültürü
	c)	Liderlik
	d)	Etnik ayrımcılık

Kaynak: Caroline Van Rijckeghem, Beatrice Weder, "Corruption and the Rate of Temptation: Do Wa-
ges in the Civil Service Affect Corruption and by How Much?", IMF Working Paper No: 73, July 1997, s. 21

Kamu çalışanlarının maaşları ile yolsuzluk indeksi arasında bir ilişki söz ko-
nusudur. Kamu kesimindeki yetersiz ücret politikasının, rüşvet alımını arttırdığı

sıkça kamuoyunda gündeme gelmektedir. Çünkü kamu çalışanlarının zihinlerinde adil ücret (*fair wage*) almadıklarına dair düşüncenin oluşması yolsuzluğa kapı açmaktadır. Bu durumda kamu çalışanları beklenen gelirlerinin en çoklama için çaba sarf edeceklerdir. Böyle bir algının geçerli olduğu koşulda kamudaki maaşlar artırılarak yolsuzluk ve rüşvet azaltılabilecektir.¹⁰ Yaşayabilecek bir ücret düzeyine erişen kamu çalışanlarının hem yolsuzluk güdüsü düşmekte hem de özel sektörle yarışabilen kamu hizmeti üretilebilmektedir. Tanzanya¹¹, Uganda¹² ve Sierra Leone¹³ ülke uygulamaları yukarıdaki öngörüğü desteklemektedir.

Yolsuzluk ve rüşvet aynı zamanda kamu çalışanın işini kaybetmesine neden olabilecek hukuki bir suç niteliği taşımaktadır. Rüşvet alan kamu görevlilerinin hürriyeti bağlayıcı hapis cezası ile karşılaşması söz konusudur. Ayrıca kamu çalışanı rüşvet aldığı için, işini kaybetme ve kovuşturmayaya uğrama riski altındadır. Bu durumda kamu çalışanı rüşvet almak ile elde edeceği marjinal fayda ile yakalandığında hapis yatma ve işini kaybetmenin marjinal maliyetini karşılayacaktır. Karşılaştırma sonucunda yolsuzluk yapıp yapmamaya karar verecektir. Yinede Çin Halk Cumhuriyeti gibi yolsuzluklara karşı cezaların (bu ülke ölüm cezası gibi uygulayacak kadar ileri gitmiştir) çok yüksek olduğu ülkelerde bile yolsuzluklar görülebilmektedir. Kamu çalışanlarının ücret düzeyinin artırılması rüşvet almanın marjinal faydasını düşürüp, marjinal maliyetini yükseltecektir. Bu bağlamda optimal bir kamu ücret politikasının oluşturulması mümkündür.

Genelde bütün kamu çalışanları için geçerli olan ilişki özelde Maliye Bakanlığı çalışanları için de geçerlidir. Maliye Bakanlığı'nda istihdam edilen memurlara (vergi idaresi çalışanları gibi) yapılan fazladan ödemelerin (bonus) yolsuzluk düzeyini düşürdüğü sonucuna erişilmiştir. Bu ilişki genelde gelişmekte olan ve geçiş sürecindeki ülkelerde doğrulanmaktadır. Fazladan yapılan ödemelerin, mali yolsuzlukları ortadan kaldırmada yeterli sonuç doğurmasa bile, Maliye Bakanlığı çalışanlarının etkinliğini arttırdığı, vergi kayıp ve kaçaklarını önlediği ve yolsuzluk eğilimini azalttığı görülmektedir. Maliye Bakanlığı çalışanlarına fazladan verilen prim ödemeleri eleştirilebilmektedir. Bu eleştirilerin kurumsal yö-

¹⁰ George A. Akerlof, Janet L. Yellen, "The Fair Wage-Effort Hypothesis and Unemployment", **The Quarterly Journal of Economics**, Vol: 105 No:2, 1990, s. 255-283

¹¹ Shahrzad Sedigh, Alex Muganda, "The Fight against Corruption in Tanzania", **Curbing Corruption**, Edited by Rick Stapenhurst, Shahrzad Sedigh, Economic Development Institute of The World Bank Publication, Washington D.C., 1999, s. 151-178

¹² Shahrzad Sedigh, Augustine Ruzindana, "The Fight against Corruption in Uganda", **Curbing Corruption**, Edited by Rick Stapenhurst, Shahrzad Sedigh, Economic Development Institute of The World Bank Publication, Washington D.C., 1999, s. 179-206

¹³ Sahr J. Kpundeh, "The Fight against Corruption in Sierra Leone", **Curbing Corruption**, Edited by Rick Stapenhurst, Shahrzad Sedigh, Economic Development Institute of The World Bank Publication, Washington D.C., 1999, s. 207-233

netişimin, başarılı bir vergi, mali denetim ve muhasebe sisteminin varolduğu ülkelerde haklılık payı da vardır. Çünkü bu primler kamu çalışanları arasında ücret adaletsizliklerine yol açmaktadır.¹⁴ Buna karşılık etkin bir vergi sisteminin ve denetiminin olmadığı, kurumsallaşma ile ilgili sorunların yaşandığı ülkelerde ek prim uygulaması yolsuzluğun azaltılması amacıyla hizmet edebilmektedir.

Yolsuzlukları engellemek amacıyla kamudaki ücret düzeyinin artırılması için katlanılan maliyet bir tür yolsuzluğu önleme harcaması olarak da algılanabilir. Bu harcama miktarı, meydana gelebilecek yolsuzlukların mali tutarından küçük ise, kamuda ücretlerin artırılması rasyonel hale gelecek ve sosyal refah düzeyi ençoklanabilecektir.

Aynı zamanda kamu çalışanlarının maaşları bürokrasinin kalitesi ve kanun hakimiyeti ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle ortaya çıkacak etkileşim yolsuzlukların önlenmesinde etkili olabilecektir.

Bu konuda 25 ülke örneği üzerinde yapılan bir regresyon analizi çalışmasında¹⁵ kamu çalışanlarına ödenen ücretler imalat sanayindeki ücretlere nazaran nispi olarak arttığında, bu artışın yolsuzluk düzeyini düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre memur maaşlarının imalat sanayi ücretlerine oranı 1'den 2'ye çıktığında kamu yolsuzluk indeksinin 1 puan (0'dan 6'a kadarki bir aralıkta) iyileştiği görülmektedir. Sadece kamu çalışanlarının ücretlerini arttırarak yolsuzluklara ile mücadele etmek de pek mümkün gözükmemektedir. Yukarıdaki çalışmadan elde edilen sonuçlara göre yolsuzluğu yarı yarıya düşürmek için kamu çalışanlarının maaşlarını imalat sanayindekilere göre 3-7 kat arttırmak gerekmektedir. Bu da ücret politikasının yolsuzluklar ile mücadeledeki etkinliğini tartışmalı hale getirmektedir. Yolsuzlukla mücadelede kamu çalışanlarının iç ve dış denetime tabi tutulması yolsuzlukların düşürülmesindeki diğer bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamu çalışanlarının ücret düzeylerini arttırmak, rüşvet düzeyinin düşük, buna karşılık denetimin yoğun olduğu durumda yolsuzluklar ile mücadelede sonuç vermektedir.

Akla gelebilecek diğer soru yolsuzluklar ve kamu ücret politikası arasındaki nedensellik ilişkisinin hangi yönde ağırlıklı olarak oluştuğudur. Yolsuzlukların önlenmesinin kamu gelirlerini arttırdığı ve bunun da kamu personel ücretlerinin yükseltilmesine izin verdiği bilinmektedir. Aynı zamanda kamudaki ücret artırımının tek başına olmasa bile diğer faktörleri de göz önünde tutarak yolsuzluk

¹⁴ Sheetal K. Chand, Karl O. Moene, "Controlling Fiscal, a.g.e., s. 1129-1140

¹⁵ Caroline Van Rijckeghem, Beatrice Weder, "Corruption and the Rate of Temptation: Do Wages in the Civil Service Affect Corruption and by How Much?", **IMF Working Paper** No: 73, July 1997, s. 1-56

düzeyini düşürdüğü ortadadır. Buradaki nedensellik ilişkisinde birincisi yönün değil, ikinci yönün daha etkili olduğu ifade edilebilir. Çünkü yolsuzlukların önlenmesi sonucu oluşacak bütçe gelirlerinin, personel ücretlerine yansımaları daha karmaşık ve uzun dönemli bir süreç gerektirmektedir.

Ücret düzeyi, kamu denetimi ve yolsuzluk ilişkisini oyun teorisi bağlamında ortaya koyan bir modelden söz edilebilir.¹⁶ Bu modele göre, bir toplumdaki optimum yolsuzluk düzeyi, o toplumdaki değişik oyuncuların (merkezi otorite, kamu çalışanı ve özel sektör) davranış kalıpları tarafından belirlenmektedir. Ana belirleyici merkezi otoritedir. Merkezi otorite kamu denetiminin ve çalışan ücretlerinin maliyeti ile yolsuzluk düzeyi arasında bir denge kurmaktadır. Yüksek düzeyli bir kamu denetimi, çalışanların düşük ücretli olmasına rağmen yolsuzluk düzeyini dengede tutabilmektedir. Kamu denetiminin ve çalışan ücretlerinin eş zamanlı düşüklüğü durumunda, yolsuzluk düzeyi artmaktadır. Merkezi otoritenin burada kamu çalışanlarının rüşvet almasına göz yumduğu ifade edilebilir. Kamu denetiminin ve ücret artışlarının maliyeti ile yolsuzluk arasında bir ödünleşim süreci karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli koşulların varlığı durumunda merkezi otoritenin, maliyetlerini arttırmadan yolsuzluk düzeyini azaltması mümkün olmaktadır. Bunlardan birincisi, kamu personel reformunun yapıp memur sayısının ve niteliğinin artırılmasıdır. Bu durumda memurlara verilen ücret artışları toplam personel maliyetlerini arttırmazken, yolsuzluk düzeyini düşürecektir. İkincisi, kamu denetimi haricinde dışsal denetimlere imkan tanınması, kamunun maliyetlerini arttırmadan yolsuzluk düzeyini azaltabilecektir.

Model dışında gerçek hayatta, gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda, zaten memur ücretlerinin yolsuzlukları önleme amacıyla yükseltilmesi bütçe olanakları dışında sürdürülemez bir durum ortaya koymaktadır. Memur ücretlerinin yolsuzluk düzeyi üzerindeki etkinsizliğin, tam, kapsayıcı kamu hizmetleri reformu ve iyi bir denetim sistemi ile aşılabileceği ifade edilebilir.

İşveç'te bu yüzyılda yolsuzluğun çok düşük olmasının, bu ülkede yüksek düzey yöneticilerin ortalama bir sanayi işçisine göre 12-15 kat daha fazla ücret almasından kaynaklandığı iddia edilmektedir. Geçiş sürecindeki eski sosyalist ülkelerin, yolsuzluklar ile mücadele etmek için İşveç'teki gibi kamu çalışanlarının ücretlerinin ciddi anlamda yükseltilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, yolsuzluğu en alt düzeye çekebilmek için çok büyük ücret artışları gerekmektedir. Yüksek ücret düzeylerinde dahi, kamu çalışanlarının yolsuzluklara karıştığı gözlenebilmektedir. Yüksek ücretlerin yolsuzluk düzeyini azaltabi-

¹⁶ Era Dabla-Norris, "A Game Theoretic Analysis of Corruption in Bureaucracies", **IMF Working Paper** No: 106, June 2000, s. 1-22

leceği; ama yolsuzluk yapmayı sürdürenler bakımından daha yüksek rüşvet taleplerine de yol açabileceğine ilişkin bir takım görüşlerde mevcuttur. Bunun nedeni, yüksek ücretlerin bir yandan işi kaybetmenin alternatif maliyetini yükseltirken bazı görevlilerin hırslarını ortadan kaldıramamasıdır. Yüksek ücret politikası yolsuzluk faaliyetlerinin sayısını azaltırken, yolsuzluk için ödenen paranın toplam miktarını düşürmeyebilir. Son yıllarda bazı ülkeler, (Arjantin, Peru vb.) gümrük ve vergi gibi duyarlı alanlarda, kamu çalışanlarının ücret seviyelerini yükselterek yolsuzluğu azaltma girişiminde bulunmuşlardır. Örneğin Peru'da, vergi idaresindeki ücret yapısı, diğer kamu hizmet sektörüne nazaran daha yüksek hale gelmiştir. Ayrıca, vergi idaresine vergi gelirlerinden belli bir pay verilerek bir tür teşvik sistemi inşa edilmiştir. Ayrıca rüşvet çarkını azaltmak için vergi idaresinde çalışanların yaş ortalaması önemli ölçüde düşürülmüştür. Ücret politikası açısından diğer bir örnek de Singapur'dur. Singapur'da bakanların ve diğer üst düzey görevlilerinin aldığı ücret, dünyadaki en yüksek ücret seviyeleri arasındadır.¹⁷ Bunun da yolsuzluk düzeyini düşürdüğü iddia edilmektedir.

Kamu çalışanlarını yolsuzluk yapmaya yönelten bir etken olarak değerlendirilen ücret düzeyi ile kamu çalışan sayısı arasında da bir ilişki kurulabilmektedir. Kamu kesimindeki istihdamın küçük olduğu ülkelerde ücret düzeyinin yüksek tutulabilmesi bir ölçüde mümkündür. Buna karşılık kamu kesiminde çalışan insanların fazlalığı ve dolayısıyla gizli işsizliğin varlığı, bütçe kısıtı altında kamu ücret düzeyinin yükseltilmesini engelleyebilmektedir. Kamu çalışanlarının sayısındaki artış ücret düzeyinin düşmesine yol açmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kamu istihdamı rasyonel işgücü planlamasından daha çok politik kaygılar ile yapılan istihdama dayanmaktadır. Bu durumda azalan verimler kanunu işlemekte ve etkinlik düşmektedir.

Bürokratik yolsuzlukların sıklığı, kamu çalışanlarının rüşvet eğilimlerini artırabilmektedir. Burada hem arz hem de talep yönlü bir etkiden söz edilebilir. Talep yönüyle, kamu çalışanlarının büyük bir kısmının yolsuzluğa bulaşması, rüşvet vermek amacı taşıyan özel kişi ve kurumların rüşvet alacak bürokrat bulmasını kolaylaştırmaktadır. Arz yönüyle ise, eğer amir yolsuzluğa bulaşmış ise, altındaki bir memurun yakalanma riski azaldığından daha kolay rüşvet alması durumu ortaya çıkmaktadır.¹⁸ Ayrıca kamu ofisinin çoğunluğu rüşvete bulaşmış ise, rüşvet almayı reddedenlerin diğerleri tarafından oradan uzaklaştırılması, dışlanması ve hatta tehdit edilmesi gündeme gelebilmektedir. Bu da yolsuzluk konusundaki kamu çalışanlarının dirençlerini azaltmaktadır. Sonuçta yolsuzluğun bir sarmak şeklinde büyümesi ve yaygınlaşması söz konusu olabilmektedir.

¹⁷ Vito Tanzi, "Corruption Around the World.....", a.g.e., s. 572-73

¹⁸ Jens Chr. Andvig, Karl Ove Moene, "How Corruption May Corrupt", **Journal of Economic Behavior & Organization**, Vol: 13, No: 1, January 1990, s. 63-76

Kamu kesiminde hem yolsuzluğun düşürülmesi hem de verimliliğin artırılması, çalışan sayısının düşürülmesine, etkin bir istihdam politikasına bağlıdır. Ancak böylelikle kamuda istihdamın azaltılması ve reel ücret düzeyinin yükseltilmesi mümkündür. Kamu çalışanlarının sayısının düşürülmesi kronik işsizliğin ve güçlü sendika yapılarının olduğu ülkelerde siyaseten zor bir uygulamadır. Diğer taraftan kamu kesimi çalışanlarının ücret düzeyleri arasındaki farkların yüksekliği de adaletsizlikler yaratmakta alt düzeydeki memurların bu farkı tazmin etmek için rüşvete yönelmelerine neden olabilmektedir.

Ekonomik kriz sonrası bazı ülkelerde uygulanan istikrar politikası önlemleri arasında kamu çalışanlarının ücretlerinin düşürülmesi gündeme gelmektedir. Özel sektöre göre nispeten düşük olan memur maaşlarının daha da düşürülmesi sonucunda, özellikle kamu gelirlerin toplandığı alanlarda çalışanların yolsuzluk eğiliminin arttığı ve verimliliklerinin düştüğü gözlenmiştir.¹⁹ Bu nedenle ücret azaltımlarının mali denge üzerindeki olumlu etkisi, meydana getirdiği olumsuz dışsallıklara nazaran daha düşük kalabilmektedir.

Yolsuzlukların düşük gelirli kamu görevlilerinin reel ücret düzeyini yükselttiği ve böylelikle gelir dağılımında adaletin sağlanmasına yardımcı olduğu yönünde iddialar da bulunmaktadır.

4.4.YOLSUZLUK VE EĞİTİM SİSTEMİ

Bir ülkedeki eğitim sistemi en çok kamusal kaynak kullanan hizmet kategorilerinin başında gelmektedir. Eğitim sisteminde çıktı uzun dönemde olduğundan ve ölçme problemleri taşıdığından yolsuzluklara elverişli bir yapı meydana getirebilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yolsuzluk eğitim hizmetlerini hem nitelik hem de nicelik yönüyle azaltmakta, sonuçta ise, ülkenin potansiyel büyüme trendinin aşağıya doğru kırılmasına neden olabilmektedir.

Eğitim sistemindeki yolsuzlukları üç başlık halinde genellemeye tabi tutabiliriz. Bunlar;

- İhalelerdeki yolsuzluklar
- Eğitim sisteminin yönetimindeki yolsuzluklar
- Öğretmenler tarafından sınıfta yapılan yolsuzluklardır.²⁰

Eğitim hizmeti doğrudan kamu tarafından üretilse bile, bu hizmetin üretilebilmesi için gerekli birçok girdi dışarıdan ihale yöntemi kullanılarak tedarik edil-

¹⁹ Nadeem Ul Haque, Ratna Sahay, "Do Government Wages Cuts Close Budget Deficits? Costs of Corruption", **IMF Staff Papers**, Vol: 43, No:4, December 1996, s. 754-778

²⁰ Shinichiro Tanaka, "Corruption in Education Sector Development: A Suggestion for Anticipatory Strategy", **The International Journal of Educational Management**, Vol: 15, No: 4/5, 2001, s. 159 (158-166)

mektedir. Buna örnek olarak, ders kitapları, üniformalar ve öğrenciye sunulan öğle yemekleri sayılabilir. İhale sürecinde oluşan rüşvet hem eğitim bürokrasisi ve öğretmenlerin hem de ihaleyi almak isteyen satıcıların ortak çıkar alanını oluşturmaktadır. Böylelikle ilişkiye taraf olanların çatışmasından daha çok uzlaşması gündeme gelmekte ve toplam ihale bedeli rüşvet kadar artabilmektedir. Bu da öğrenci başına eğitim maliyetini yükseltmekte, bütçe kısıtı altında öğrenci başına eğitim hizmeti miktarını ve kalitesini düşürmektedir.

Eğitim sisteminin yönetimindeki yolsuzluklar ise, daha çok terfi ve kariyer yükseltmelerde, giriş ve mezuniyet sınavlarında, belirli imkanlardan ve kolaylıklardan yararlanmalarda, işe almalarda v.b. alanlarda yoğunlaşmaktadır. Yönetimdeki bu yolsuzluklar genelde kurumsallaşmış bir nitelik arz edebilmektedir. Eğitim sisteminin yönetimindeki yolsuzlukların, ilişkiye taraf olanları karşılıklı çıkar çatışmalarını içerdiği için ortaya çıkarılma olasılığı yüksektir. Gerek ihaleler gerekse yönetim yolsuzluklarının öğrencileri dolaylı olarak etkilediği farz edilir. Buna karşılık öğretmenler tarafından sınıfta yapılan yolsuzluklar öğrenciyi doğrudan hedef almaktadır.

Öğretmenler tarafından sınıfta yapılan yolsuzluklar eğitim sistemine ve öğrenci pedagojisine en ciddi zararı veren yolsuzluklardır. Bu tür yolsuzluklar aynı zamanda yetişme sürecindeki çocukların yolsuzlukların hem tarafı hem de mağduru olmaları sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca öğrencilerin yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde yolsuzluk kavramını kanıksamalarına ve olağanlaştırmalarına yol açacaktır. Öğretmenle öğrenci arasındaki ilişki eşitler arası ilişkiden daha ziyade hiyerarşik ilişki tarzına daha yakındır. Bu nedenle öğretmenin yolsuzluk taleplerine öğrencinin duyarsız kalması çok zordur. Zengin öğrenciler için yolsuzluk talebine uyumlaşmak söz konusu olsa bile, fakir öğrenci için ciddi eşitsizlik yaratmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde fakir öğrencilerin öğretmenler tarafından kendi özel tarlalarında çalıştırılması, bir çeşit fakir öğrenciye rüşvet üretecek pozisyon yaratmaktadır.²¹

Bu bağlamda eğitim sisteminde yolsuzluk oluşturabilecek alanlar ve türleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

²¹ Shinichiro Tanaka, "Corruption in Education Sector.....", a.g.e., s. 160

Tablo 11. Eğitim Sisteminde Yolsuzluk Oluşturabilecek Alanların Listesi

Eğitim Alanı	Konusu	İhale Yöntemi Yoluyla	Eğitim Sistemi Yönetimi Yoluyla	Öğretmen Tarafındaki Sınıfta
Okulun Kurulması	Okulun kurulmasına uygunluk verilmesi		√	
	İdareci ve öğretmenleri işe alınması			
Eğitim Faaliyetleri	Ders programının oluşturulması	√	√	
	Ders kitapları			
	Kütüphane			
	Üniforma			
Öğrenciler	Giriş, sınıf geçme ve mezuniyet sınavları			√
	Karne			
	Ödüllendirme ve cezalandırmalar			
Sağlık, Güvenlik ve Yemek	Sağlık kontrolü	√		
	Sağlık araç gereçleri ve ilaçlar			
	Güvenlik ekipmanları			
	Yemekler			
Burs, Yardım ve Danışmanlık	Borçlanma ve ödenek miktarı			√
	Faiz oranı			
	Kariyer planlaması			
	Referans mektubu			
Öğretmenler ve İdareciler	İş dağılımı		√	
	Personel ile ilgili sorunlar			
	İşe almalar			
	Emekliye ayrılma			
	Öğrenci ve idarecilerin ödüllendirilmesi ve cezalandırılması			
	Hizmet içi eğitim programları			
	Performans değerlendirme			
	Ücret			
	Öğretmenlerin sertifikalandırılması ve lisanlandırılması			
Bina, Demirbaş	İhale standartları	√		

Kaynak: Shinichiro Tanaka, "Corruption in Education Sector Development: A Suggestion for Anticipatory Strategy", **The International Journal of Educational Management**, Vol: 15, No: 4/5, 2001, s. 162

Eğitim sistemindeki yolsuzlukları önlemekte, öğretmen ve idarecilerin ahlaki yönden geliştirilmesi, ücret düzeyinin artırılması, öğrencilerin korunması, etkin bir denetim ve gözetim mekanizmalarının oluşturulması, sisteme dışsal katılımların sınırlandırılması ve yolsuzluğu düşürmenin faydasının maliyetinden daha büyük hale getirilmesi etkili olacaktır.²²

4.5. YOLSUZLUK GÖÇ VE ŞEHİRLEŞME

Ekonomik kalkınma süreçlerinin diğer bir boyutu tarımsal ağırlıklı üretim yapılarından sanayi ve hizmet üretimine geçişin sağlanmasıdır. Tarımsal üretim dağınık yerleşim şeklini zorunlu kılar. Bu nedenle tarım toplumlarında nüfusun büyük bir kısmı kırsal alanlarda yaşamaktadırlar. Sanayileşme sürecine girilmesiyle beraber kırsal kesimde yaşayan nüfusun büyük bir bölümü kentlere doğru hareket etmeye başlar. Çünkü sanayi tesisleri pazara yakınlık bakımından öncelikli olarak şehirlerin çevresinde kururlar. Burada hem kırsal kesimde nüfus artışı, miras yoluyla toprakların bölünmesi v.b. nedenler yoluyla istihdam fazlası nüfusun kentlere doğru itildiğinden, hem de sanayileşme ile birlikte oluşan emek açığı nedeniyle kentler tarafından çekildiğinden söz edilebilir.

Kırsaldaki istihdam fazlasının kentlere gelmesi sadece mekansal bir değişim yaratmayacaktır. Bu aynı zamanda sosyal, kültürel, ekonomik ve hatta siyasi bir dönüşümü de beraberinde getirecektir. Kırsal kesimde edilgen olan ve cemaat yapılarının içerisinde hiyerarşik ilişki ağının bir parçası olan kişiler, etken ve cemiyet yapılanmalarının bir parçası olan eşit bireyler haline dönüşecektir. Bunun siyasi ve ekonomik sonuçları olması normaldir.

Hızlı şehirleşme toplumdaki oturmuş ilişki ağlarını ve ahlaki ve sosyal denetim mekanizmalarını erozyona uğratmaktadır. Bu ağların zayıflaması rüşvet ve yolsuzluğu artırıcı etki yapmaktadır.²³

Sanayileşme ile yaşanan göçün bir diğer sonucu da kentsel alanda yerleşim problemlerinin ve gecekondulaşmaların ortaya çıkmasıdır. Gecekondulaşma kırsal kesimden kentlere göç edenler için barınma gereksinimlerini karşılayabilecekleri, hukuksal gereklilikleri yerine getirmeden ve çoğu kez de kamu arazilerini işgal ederek gerçekleştirdikleri bir tür barınma yöntemidir. Gecekondulaşma ile o andaki en öncelikli ihtiyaç karşılanırsa bile, ciddi bir yolsuzluk kaynağı da ortaya çıkmaktadır. Çünkü şehirlerdeki idari otoriteler bu kanunsuzluğu siyasi, sosyal birçok nedenden dolayı engellemektense, rüşvet karşılığı göz yumma yoluna gitmektedirler. Böylelikle yerel idare bürokrasisi bundan haksız kazanç

²² Shinichiro Tanaka, "Corruption in Education Sector....., a.g.e., s. 162-163

²³ Jeniffer Hunt, "Trust and Bribery: The Role of Quid pro quo and theLink with Crime", National Bureau of Economic Research Working Paper No: 10510, May 2004, s. 1-36

elde ederken, gecekondü sahipleri de şehir rantının bir kısmına el koymuş olmaktadır. Bu hukuksuz durum devam ettiği sürece rüşvet ilişkisi aktif ve sürekli hale gelmektedir.

Şehirleşme hızının ve göçün artması, yeni gelenler ile kent çeperlerinin genişlemesi, seçim dönemlerinde yaşanan gecekondü afları, bir süre sonra yasalara aykırı bir fiili durum olan gecekondulaşmayı hukuki hale getirmektedir. Bu durumda gecekonduların çok katlı binalara dönüştüğü ve sahiplerinin artık mülk zengini hale geldikleri görülmektedir. Gecekondü sahiplerinin yerel idare yöneticilerine verdikleri rüşvet, mülk sahibi olmak amacıyla yapılan uzun süreli bir yatırım olarak da değerlendirilebilmektedir.

Böyle olunca kente göç eden kırsal kesim insanı gecekondü yapmayı ve böylelikle sınıf atlamaı doğal bir hak olarak algılamaya başlamaktadır. Yerel idare bürokrasisi için de aynı süreçler normalleşmekte ve kamusal alanların özel çıkar amaçlı gaspı gündeme gelmektedir. Gecekondulaşmanın diğer bir sonucu ise, düzensiz ve plansız kentleşme ve doğurduğu altyapı ve kamusal hizmet sorunlarıdır. Kentsel alanda ev yapmak her şeyi çözmekte, bu eve elektrik, su, kanalizasyon, iletişim ve belediyeçilik hizmetlerinin sunulması gerekmektedir. Gecekondulara bu ve benzeri yerel ve merkezi kamusal hizmetlerin sunulması, yeni yolsuzluk alanlarının doğmasına yol açmaktadır. Örneğin eve su bağlanması için su ve kanalizasyon hizmeti sunan kamu kurumu çalışanlarına rüşvet önerilmesi veya bu çalışanlar tarafından rüşvet istenmesi söz konusu olabilmektedir. Rüşvet ile işlerini çözmek maliyetli geldiği durumlarda ise, bu hizmetlerden kaçak olarak yararlanma yoluna gidilebilmektedir. Zaten gecekondunun kendisi kaçak olduğu durumda, diğer kamusal hizmetlerin çalınması olağan hale gelmektedir. Buna örnek olarak elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla gecekonduların şehir şebekesine kaçak giriş yapmaları gösterilebilir ve yaygın karşılaşılan bir durumdur.

Sonuç olarak gecekondulaşma yolsuzluğun ana kaynağı haline gelmekte, çarpık şehirleşmeye yol açmakta, haksız kazanç imkanları sunmakta, toplumsal ahlakta ve yerel yönetim bürokrasilerinde yozlaşmaya yol açmaktadır. Bu nedenle, hızlı kentleşme, gecekondulaşma ve yolsuzluk arasında doğrusal bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bir ülkede kentleşme hızı ve kent nüfusunun artması, buna karşılık yeterli iskan politikalarının uygulanmaması, gecekondulaşmayı ve dolayısıyla yolsuzluk düzeyini arttırabilecektir.

Bu öngörü ampirik veriler ile de doğrulanabilmektedir. 1982-1995 yılları arasında 44 ülke verileri ile Rassal Etkiler Sıralı Probit Modeli, kullanılarak yapılan bir araştırmada²⁴ yolsuzluk ile kentsel nüfus artışı arasındaki istatistiksel

²⁴ M. Umur Tosun, "Yolsuzluğun Nedenleri, a.g.e., s. 125-146

olarak anlamlı bir ilişkinin varlığı ortaya konmuştur. Bu ilişkiyi sadece gecekondulaşma ile açıklamak tam olarak doğru değildir. Kentleşme aynı zamanda kamu bürokrasisi ile insanların daha fazla yüzleşmesini gerektirmektedir. Kırsal alanda kamunun hem hizmet hem külfet (vergi) olarak varlığı daha az hissedilebilmektedir. Buna karşılık şehirleşme hem hizmet hem de kamusal yükümlülükler yönüyle kişileri daha çok devlet bürokrasisi ile karşı karşıya getirmektedir. Bu ortamda yolsuzluk meydana gelebilme olasılığı da yükselmektedir.

Ayrıca tarımdan sanayiye geçiş sonucu, göç ve hızlı kentleşme problemi ile karşılaşılan ülkelerde, gerek yerel gerekse merkezi kamu idaresinin değişim sürecine süratli bir biçimde uyum göstermekte zorlandığı gözlenmektedir. Bu durum esnek olmayan kamu idaresinin işletilebilmesi sorununu beraberinde getirmektedir. Hukuki ve idari mevzuatın yenilenmesi, ihtiyaca yönelik kamu bürokrasisinin yetiştirilmesi ve nihayetinde kurumsallaşmanın sağlanması istenilen düzeyde mümkün olamamaktadır. Bu yönüyle de hızlı göç ve şehirleşmenin yolsuzluk üretmesinde söz edilebilir.

4.6. YOLSUZLUK VE GEÇİŞ SÜRECİNDEKİ EKONOMİLER

Eski Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ve Baltık ülkelerinde, piyasa ekonomisine geçişte yolsuzlukların ciddi ölçüde arttığı gözlenmiştir. Hatta bu ülkelerdeki girişimci sınıfın, yolsuzlukların bir sonucu olarak sermaye birikimi sağladıkları iddia edilmektedir. Özellikle 1990'ların ilk yarısında bu ülkelerde görülen gelişmeler, vatandaşların serbest piyasa ekonomisinden kaynaklanan beklentilerinin olumsuzlaşmasına yol açmıştır. Ayrıca eski sisteme özlem duyan siyasi hareketlerin yükselişine zemin hazırlamıştır. Aynı dönemde gözlenen diğer bir gerçek, bu ülkelerde kayıtdışı ekonominin ciddi anlamda artmasıdır.²⁵

Geçiş sürecindeki ekonomilerde, (*transition economies*) yolsuzluğun geçmiş planlı ekonomi döneminin bir mirası olduğu iddia edilmektedir. Merkezi planlamaya dayalı ekonomilerde; mal ve hizmetlerin denge fiyat düzeyinin altında sunulmasının yarattığı darboğazlar, aşırı takdir yetkisine sahip bürokratlar ve komünist parti yöneticileri yolsuzluktaki belirleyici unsurlardır.

Geçiş sürecindeki ekonomilerde yolsuzluğun, tam olarak olmasa bile büyük oranda, uygulanan politikalarındaki sapmanın ve zayıf kurumsal yapıların bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Özellikle daha önce devlet mülkiyetindeki kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirme sürecinde, ciddi anlamda ve büyük tutarlar içeren yolsuzluklar ile karşılaşıldığı bir gerçektir. Bu yolsuzlukların geçiş sürecindeki ülkelerde gelir dağılımındaki bozulmalara da kaynaklık ettiği ifade edilmektedir. Kamu yönetimi reformu, devletin rasyonelleşmesi ve yapı-

²⁵ Daniel Kaufmann, "Corruption: The Facts.....", a.g.e., s. 122

sal düzenlemeler, bu gibi ülkelerde, yolsuzluğun azaltılmasında ve ekonomik performansın artırılmasında bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Piyasa fiyatlamasına olan güvenin yükselmesi ve güçlü düzenleyici ve denetleyici mekanizmaların kurulması yolsuzluk düzeyinin düşmesine yardımcı olmaktadır. Yolsuzluk düzeyinin düşmesi ülkelerin büyüme, enflasyon, yabancı yatırımlar ve kamu kesimi dengesi ile ifade edilen ekonomik performanslarını önemli ölçüde arttırmaktadır. Burada ayrıca reform süresindeki gecikmelerin ciddi ölçüde yolsuzlukla mücadeleyi olumsuz yönde etkilediğini de belirtmek gerekir. Yukarıdaki ilişkiler 25 geçiş sürecindeki ülkede 1994-1998 döneminde ampirik veriler bazında doğrulanabilmektedir.²⁶ Bu bağlamda kurumsal gelişimin yolsuzlukları düşürücü en önemli etken olduğu Sovyetler Birliği örneğinde çok net görülmektedir. Kurumsal gelişimin ekonomideki çıktı düzeyi üzerinde belirleyici etkiye sahip olduğu da ifade edilebilir.²⁷ Sonuç olarak geçiş dönemindeki ülkelerde yapısal reformların zamanında ve gecikmelere uğramadan yapılması, yolsuzluk düzeyini azaltacak temel politika seçeneği konumundadır.

Geçiş sürecindeki ülkeleri gösterdiği özellikler bakımından yeknesak bir blok olarak algılamak mümkün değildir. Bu ülkeler kendi arasında Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (*Central and Eastern Europe-CEE*), Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri (*Commonwealth of Independent States-CIS*) ve Güney Doğu Avrupa Ülkeleri (*South Eastern Europe-SEE*) olarak 3 ana gruba ayrılabilir. Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde bulunan Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinde yolsuzluk düzeyi 1999'dan günümüze ciddi ölçülerde azalırken, Bağımsız Devletler Topluluğu ve Güney Doğu Avrupa ülkelerinde aynı başarıya ulaşamadığı gözlenmektedir.²⁸

Geçiş sürecindeki ekonomilerde yolsuzlukların nedenleri konusunda genel kabul görmüş görüşler ile çakışan farklı yaklaşımlarda söz konusudur. Bu yaklaşımlara göre, yolsuzluklar sosyalist geçmişin yansımaları olmayıp, ilkel kapitalist birikim süreçlerinin bir sonucudur. Özellikle Rusya'da yaşanan yolsuzluk sorunu temel alınarak yapılan bir incelemede²⁹, bunun tek başına ülkenin içsel dinamiklerinden daha çok, küresel olarak şekillenen bir kapitalistleşme sürecinin ürünü olarak yansıtılmaktadır.

²⁶ George T. Abed, Hamid R. Davoodi, "Corruption, Structural, a.g.e., s. 1-47

²⁷ Julian Berengaut, Katrin Elborgh-Woytek, "Who Is Still Haunted by the Specter of Communism? Explaining Relative Output Contractions Under Transition", *IMF Working Paper* No: 68, April 2005, s. 1-22

²⁸ Cheryl Gray, Joel Hellman, Randi Ryterman, **Anticorruption in Transition, Corruption in Enterprise-State Interactions in Europe and Central Asia 1999-2002**, The World Bank Publication, 2004, s. 45-48

²⁹ Pinar Bedirhanoğlu, "Rusya'da Kapitalist Dönüşüm Süreci, Yolsuzluk ve Neoliberalizm", **Toplum ve Bilim**, Cilt: 92, Bahar 2002, s. 217-233

Baltık ülkeleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nda (Eski Sovyet Cumhuriyetleri) yapısal reformlara yönelik politikaları desteklemek şeklinde, yolsuzluk ile mücadelede IMF'in dolaylı rol oynadığından söz edilebilir. Piyasaların serbestleştirilmesi, deregulasyon, özelleştirme ve teknik destek şeklinde verilen yardımlar yoluyla bütçeleme süreçlerinin güçlendirilmesi, kurumsal yapının oluşturulması, ekonomik yönetişimin geliştirilmesi, bankacılık sistemi reformu ve rant kollama davranışlarına yönelik fırsatçılığın ortadan kaldırılması IMF politikaları ile teşvik edilmiştir.³⁰

Bu konuda doğrudan rol oynayan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) gibi uluslararası kuruluşlardan ve Açık Toplum Vakfı (Open Society Foundation) gibi sivil toplum kuruluşlarından söz edilebilir. Gürcistan örneğinde bu iki kuruluşun işbirliği ile yolsuzluk düzeyi son yıllarda geriletilebilmiştir. Bunda yapılan reformların yanı sıra kamu yöneticilerine yapılan 3 yıllık maaş desteğinin de etkili olduğu söylenebilir. Maaş desteği programı Açık Toplum Vakfı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı katkılarıyla her ay cumhurbaşkanı, başbakan ve meclis başkanına 1500, bakanlara 1200, milletvekillerine 700 ve polislere 100 dolar ek ödemeyi içermekteydi. Gürcistan nüfusunun yarıdan fazlasının 30 doların altında gelire sahip oldukları düşünüldüğünde yapılan desteğin gerçek değeri daha yakın anlaşılır. Burada polisler için yapılan katkıya vurgu yapmak gerekir. Çünkü Gürcistan'da en çok ve en yoğun yolsuzluk polisler tarafından yapılmakta idi. Eski devlet başkanı olan Eduard Şevardnadze yönetimi iktidarda kalabilmek için polis desteğine ihtiyaç duyduğundan dolayı bu anlamdaki yolsuzluklar ile yeterince mücadele edememişti. 2003 Kasım ayında itibaren Gül Devrimi ile iktidara gelen Saakaşvili yönetimi maaş destek programını uygulamaya sokarak hem siyasi sistemdeki hem de polisteki rüşveti gözle görülür ölçüde azaltmayı başarmıştır.³¹

Bu yöntem diğer geçiş sürecindeki ülkelerde de uygulanabilirlik taşımaktadır. Böylece eski sistemden nemalananların direnişi belli ölçülerde azaltılabilmekte ve kamuoyunun baskısı ile yolsuzlukla mücadeleye yönelik reformlar uygulamaya konulabilmektedir.

Geçiş sürecindeki ekonomilerin yolsuzluk düzeylerini gösteren endeks değerlerinde son yıllarda azalmalar gözlenebilmektedir. Bunda ekonomik şartlardaki düzelmelerin ve iyimserlik algılamasındaki yükselmelerin etkisi büyüktür. Geçiş ekonomilerindeki yolsuzluk düzeyi azalmaları, genelde idari yolsuzlukların ve belli alanlardaki rüşvet ödemelerinin düşmesinden kaynaklanmaktadır. Ayır-

³⁰ Thomas Wolf, Emine Gürgeç, "Improving Governance and Fighting Corruption in the Baltic and CIS Countries: The Role of the IMF", **IMF Working Paper** No: 1, January 2000, s. 1-25

³¹ Eyüp Can, "Gül Devriminin Soros'a Altı Aylık Maliyeti 3 Milyon Dolar", **Referans Gazetesi**, 21.06.2006

ca güçlü baskı grupları tarafından devletin ele geçirilmesi konusunda da küçük olumlu yönelimlerden bahsedilebilir. Buna karşılık büyük yolsuzluk kaynakları olarak nitelendirilebileceğimiz kamu ihalelerinde ve hukuk sisteminde belli bir azalıştan söz etmek güçtür.³²

4.7. YOLSUZLUK VE ÖZELLEŞTİRME SÜREÇLERİ

Özelleştirme süreçleri yolsuzluk yapılabilmesi konusunda kötü niyetli kişi ve kurumlara birçok imkanlar sunabilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki özelleştirmeler IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların teşvikleri ve hatta zorlamaları ile yapılmaktadır. Özelleştirmelerde iktisadi kamu teşebbüsünün varlıklarının değerlendirilmesi, fiyat tespiti, rekabete yönelik şartnamelerin oluşturulması çok hızlı ve yetersiz bir altyapı ile yapılmakta ve ciddi problemler taşımaktadır. Özelleştirme sürecinin yeterli koşullar oluşturulmadan hızlı bir şekilde yapılması, beklentilerin ötesinde durumlar meydana getirebilmektedir. Örneğin Rusya Federasyonu'nda serbest piyasa ekonomisine geçmenin ve ekonomik büyümeyi arttırmanın bir ön şartı gibi sunulan özelleştirmeler, tam tersi sonuçlar vermiş, büyüme oranları düşmüş ve toplumsal refah gerilemiştir.³³ Özelleştirme uygulamalarındaki bu eksiklikler, büyük tutarlardaki yolsuzluklara kapı aralamaktadır.

Özelleştirme uygulamalarındaki başarısızlıkların bir nedeni de tekel konumundaki kamu şirketlerinin, özel tekele dönüştürülmesidir. Böylelikle tekel rantının özel kesime aktarılması yoluyla yolsuzluk meydana getirilmesi söz konusudur. Burada yapılması gereken kamu işletmesinin tekel konumu ortadan kaldırılarak (*demonopolized*) uluslararası şirketlerin de katılımının sağlandığı şeffaf bir ihale süreciyle özelleştirilmesidir. Ancak bu şekilde özelleştirme süreçlerinin yolsuzluk meydana getirmemesi ve ekonomik etkinlik sağlaması mümkün olmaktadır. Hatta özelleştirme konusunda geç kalan ülkelerde yolsuzlukların daha fazla görüldüğü ve kayıtdışı ekonominin ciddi oranda yükseldiği ifade edilebilir.³⁴

4.8. YOLSUZLUK VE KAYITDIŞI EKONOMİ

Kayıt dışı ekonomi, çok kısa bir cümleyle "devletin bilgisi dışında gerçekleşen ekonomik faaliyetler" olarak tanımlanabilir. Devletin resmi organlarına bildirilmeksizin gerçekleştirilen üretim veya ticarete yönelik çeşitli faaliyetler, gayri safi milli hasıla (GSMH) tahminlerine yansımaz. Bu sebeple de resmi gayri safi milli hasıla gerçeğe olduğundan daha düşük tahmin edilir. Yani kayıt dı-

³² Stephen Knack, "Measuring Corruption: A Critique of.....", a.g.e., s. 1-64

³³ Bu konuda bakınız Joseph Stiglitz, **Globalisation and its Discontents**, Norton Company Inc., 2003

³⁴ Daniel Kaufmann, "Corruption: The Facts.....", a.g.e., s. 121

şı ekonomi denilen olgu, devletin resmi GSMH tahminlerine yansımaya gelmeyen gelir yaratıcı ekonomik faaliyetlerdir. Bu bağlamda, ancak daha bilimsel olarak kayıt dışı ekonomi, "resmi GSMH'yı tahmin etmek için kullanılan mevcut istatistiksel yöntemlerle ölçülemeyen ve bu sebeple resmi GSMH hesapları dışında kalan gelir yaratıcı ekonomik faaliyetler" şeklinde tanımlanabilir.³⁵

Kayıt dışı ekonomi yasal alandan yasadışı alana kadar çok çeşitli faaliyetleri bünyesinde bulundurur. Bu faaliyetlerin arasında içsel ilişkinin de olması faaliyetlerin sınıflandırılmasında güçlük yaratır. Her ne kadar iç içe geçmiş şeyleri birbirinden ayırt etmeye çalışmak zor ve birtakım sıkıntıları beraberinde getirebilecek olsa da ortak bazı özelliklerinden hareketle kayıt dışı ekonomi içinde yer alan ekonomik faaliyetler üç grupta toplanabilmektedir. Bunlar;³⁶

1. Beyan dışı ekonomik faaliyetler,
2. Enformel ekonomik faaliyetler ve
3. Yasadışı (illegal-criminal) ekonomik faaliyetlerdir.

Yolsuzluk meydana getirici işlemler genelde yasadışı ekonomik faaliyetlerin içerisinde yer almaktadır.

Yolsuzluk düzeyi ile kayıtdışı ekonomi arasında genelde eş yönlü güçlü bir ilişkinin varlığı ifade edilmektedir. Bir ülkede kayıtdışılığın artması, yolsuzluk düzeyini yükseltebilmektedir.³⁷ Bu konuda yapılmış birkaç tane ampirik araştırmadan söz edilebilir. 49 tane Latin Amerika, OECD, Eski Sovyetler Birliği ve Doğu Bloğu ülkesi üzerine yapılan bir incelemede³⁸ kayıtdışı ekonomik faaliyetler ile yolsuzluk arasında önemli düzeyde korelasyonun varlığı ispatlanmıştır. Diğer değişkenler aynı kalmak koşulu ile (*ceteris paribus*) yolsuzluk düzeyindeki bir birimlik azalışın (yolsuzluk düzeyi 1 ile 6 arasında) kayıtdışı ekonomide yüzde 8-11 arasında bir daralma meydana getirdiği görülmüştür. Benzer bir şekilde Uluslararası Saydamlık Derneği endeksi kullanılarak yapılan başka bir çalışmada ise, yolsuzluk düzeyindeki bir birimlik azalışın (yolsuzluk düzeyi 1 ile 10 arasında), kayıtdışı ekonomiyi yüzde 5,1 oranında düşürdüğü ortaya konmuştur.³⁹

Geçiş sürecindeki ekonomilerde, piyasaya yönelik reformlar ile kayıtdışı ekonomi yolsuzluk ilişkisi eş zamanlı olarak kurulabilmektedir. Bu ülkelerde piya-

³⁵ Gülay Yılmaz, **Kayıt Dışı Ekonomi ve Çözüm Yolları**, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayını, İstanbul, 2006, s. 26

³⁶ Gülay Yılmaz, **Kayıt Dışı Ekonomi**....., a.g.e., s. 28

³⁷ Friedrich Schneider, Dominik Enste, "Shadow Economies Around the World: Size, Causes, and Consequences", **IMF Working Paper** No: 26, February 2000, s. 44 (1-56)

³⁸ Simon Johnson, Daniel Kaufmann, Pablo Zoido-Lobaton, "Corruption, Publica.g.e., s. 21

³⁹ Simon Johnson, Daniel Kaufmann, Pablo Zoido-Lobaton, "Regulatory Discretion and the Unofficial Economy", **The American Economic Review**, Vol: 88, No: 2, s. 387-392

sa ekonomisine yönelik reformların hızlı ve güçlü bir şekilde uygulanması, hem kayıtdışılığı hem de yolsuzluğu azaltıcı etkiler göstermektedir. Piyasa ekonomisine geçişte yavaş davranan ülkelerde ise, reform sürecinin istenilen sonuçları vermediği söylenebilir. Polonya, Merkezi ve Doğu Avrupa ve Baltık ülkelerinin piyasa reformları konusundaki başarıları kayıtdışılığın ve yolsuzluğun önlenmesine de yansımıştır. Eski Sovyet Cumhuriyetleri, Rusya ve Ukrayna'da ise piyasa ekonomisine yönelik reformların istenilen düzeyde yapılamaması kayıtdışılığı ve yolsuzluğu olumsuz yönde etkilemektedir.⁴⁰

Sonuç olarak yolsuzluk düzeyinin düşürülmesinde kayıtdışı ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınmasının etkili bir mücadele yöntemi olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca bu ilişkinin çift yönlü olarak da çalışabildiği ifade edilebilir. Kayıtdışı ekonomik faaliyetlerin azaltılması yolsuzlukla mücadeleyi de kolaylaştıracaktır.

4.9. YOLSUZLUK VE ULUSLARARASI YARDIMLAR

Soğuk savaş öncesindeki dönemde uluslararası yardımların genelde politik tercihler ve ülkeler arasındaki yakınlıklara göre dağıldığı gözlenmekteydi. Soğuk savaşın bitmesinden sonra uluslararası yardımlar daha çok açlığı ve yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik olarak dizayn edilmeye başlanmıştır.

Yolsuzluk düzeyinin en yaygın olduğu ülkeler genelde, dünyadaki en fakir ve uluslararası yardım alan ülkelerdir. Bu durumda yapılan bağış ve yardımların amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı veya ihtiyaç sahiplerine ulaştırılıp ulaştırılmadığı sorunu ortaya çıkmaktadır. Hatta yardım alan ülke yönetimlerinde, okul yapmak veya açları doyurmak amacıyla yapılan yardımların silah alımında bile kullanılabildikleri gözlenmektedir.⁴¹ Böyle olunca bağış yapan kişi, kurum ve ülkelerin yolsuzluklar konusunda daha hassas davranmaları gündeme gelmektedir.

Yardım yapan ülkelerin yardım alan ülkelerdeki yolsuzlukları aşmak konusundaki çabaları yapılan yardımların denetlenmesi sonucunu doğurmaktadır. Hatta bazı yardımlar belli proje ve alanlara özel olarak verilmektedir. Ayrıca bu projeleri gerçekleştirecek firmanın seçimi ve denetlenmesi de yardım yapan ülkeye veya uluslararası kuruma bırakılmaktadır. Böylelikle yapılan yardımların amaç dışı kullanımı ve yolsuzluklara kaynak teşkil etmesi önlenmeye çalışılmaktadır.

Yukarıdaki yaklaşımın gerçekte ne kadar uygulandığı ve başarılı olduğu tartışmaya açıktır. Bazıları, bunun delile ve veriye dayanmayan bir tür mit olduğunu

⁴⁰ Daniel Kaufmann, "Economic Reforms: Necessary but Not Sufficient to Curb Corruption?", **Curbing Corruption**, Edited by Rick Stapenhurst, Shahrzad Sedigh, Economic Development Institute of The World Bank Publication, Washington D.C., 1999, s. 90-91

⁴¹ Paolo Mauro, "Corruption: Causes, Consequences.....", a.g.e., s. 11-14

nu iddia etmektedirler. Böyle olsa bile yolsuzlukların yüksek olduğu ülkelerde uluslararası yardımlar ile fonlanan projelerin başarılı olma olasılıkları düşmektedir.⁴²

Az gelişmiş ülkelerdeki yolsuzlukların önlenmesinde teşvik edici unsur olması amacıyla, yardımların yolsuzluk düzeyi düşük olan ülkelere yapılması gündeme gelmektedir. Yolsuzluk düzeyi yüksek olan ülkeler uluslararası yardımlardan çok düşük ölçüde yararlanabilecektir. Burada yolsuzluk ölçüsü olarak hangi verinin alınacağı tartışma konusudur.

Bazı gelişmiş ülkeler Uluslararası Saydamlık Derneği yolsuzluk algılama endeksi değerlerini dikkate alarak dış yardımlarını ve yatırımlarını şekillendirebileceği düşünülmektedir. Bu bakımdan da endeksin yönlendiriciliğinden söz edilebilir. Böylelikle yolsuzluk düzeyi yüksek gelişmekte olan ülkelere etkin yardım akımı engellenmektedir. Sonuçta ise, bu ülkelerdeki fakir halkların yardımlardan yeterince yararlanma imkanlarını düşürmektedir. Yani yolsuzluk yapan ülke yönetimleri değil fakir ülke halkı cezalandırılmaktadır. Yalnız yukarıdaki yaklaşımın ampirik veriler ile doğrulanması pek mümkün olamamaktadır. Hatta yolsuzluk düzeyi yüksek ülkelerin ABD ve OECD ülkelerinden daha fazla yardım aldıkları görülmektedir. Yolsuzlukların yaygın olduğu ülkelere yardım yapılmaması konusunda hassas olan ülkeler de mevcuttur. Avustralya, İsveç, Norveç, Finlandiya, Danimarka bu bağlamda öne çıkan ülkelerdir.⁴³

⁴² Daniel Kaufmann, "Ten Myths About Governance and Corruption", **Finance & Development**, September 2005, s. 42 (41-43)

⁴³ Alberto Alesina, Beatrice Weder, "Do Corrupt Governments Receive Less Foreign Aid?", **National Bureau of Economic Research Working Paper No: 7108**, May 1999, s. 1-20

